

Abant Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Abant Social Sciences

2023, 23(3): 1351-1368, doi: 10.11616/asbi.1327856

Devletin Güvenlik ve Terörle Mücadele Aracı Olarak İstihbarat Yöntemleri ve Önemli Uygulama Örnekleri: İngiltere, ABD, İsrail ve Türkiye*

Intelligence Methods as a State Security and Counter-Terrorism Tool And Examples of Important Practices: The UK, USA, Israel and Türkiye

Işık DAĞDEVİREN¹ ID, Umut KEDİKLİ² ID

Geliş Tarihi (Received): 15.07.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 23.08.2023

Yayın Tarihi (Published): 30.11.2023

Öz: Devletlerin iç ve dış güvenlik tehditleriyle mücadele araçlarından önemli bir tanesi de istihbarat yapılanmalarıdır. Her devletin kendine özgü istihbarat kurumları olmakla birlikte güvenliği sağlamada ve terörle mücadelede kullandıkları istihbarat yöntemleri ise birbirine benzemektedir. İstihbarat kurumlarının kullandıkları belli başlı yöntemler ise İnsan İstihbaratı, Açık Kaynak İstihbaratı ve Teknik İstihbarattır. Teknik istihbarat ise kendi içerisinde sinyal, görüntü, radar, uydur, akustik ve tıbbi istihbarat olmak üzere çeşitlere ayrılmaktadır. Devletler güvenlik politikalarını ve stratejilerini oluşturmak ve uygulamak için ekonomik, askeri, sosyal ve teknolojik imkanları kapsamında bu yöntemlere başvurmaktadır. Bu çalışmada da öncelikle istihbarat yöntemleri ele alındıktan sonra özellikle İngiltere, ABD, İsrail ve Türkiye'nin istihbarat yapılanmaları ve kullandıkları istihbarat yöntemleri karşılaştırmalı şekilde analiz edilmektedir. İncelenen devletlerin istihbarat yöntemleri birbirleriyle kıyaslandığında olumlu ve olumsuz yönler bakımından değişiklikler gösterdiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, Terörizm, ABD, İsrail, Türkiye

&

Abstract: One of the most important tools of states to engage internal and external security threats is their intelligence organizations. Although each state has its own intelligence agencies, the intelligence methods they use in providing security and combating terrorism are similar to each other. The main methods used by intelligence agencies are Human Intelligence, Open Source Intelligence and Technical Intelligence. Technical intelligence is divided into signal, image, radar, satellite, acoustic and medical intelligence. States resort to these methods within the scope of their economic, military, social and technological capabilities to create and implement their security policies and strategies. In this study, firstly, intelligence methods are discussed and then the intelligence structures of the UK, the USA, Israel and Türkiye and the intelligence methods they use are analyzed comparatively. When the intelligence methods of the analyzed states are compared with each other, it is seen that there are changes in terms of positive and negative aspects.

Keywords: Intelligence, Terrorism, USA, Israel, Türkiye

Atıf/Cite as: Dağdeviren, I., Kedikli, U. (2023). Devletin Güvenlik ve Terörle Mücadele Aracı Olarak İstihbarat Yöntemleri ve Önemli Uygulama Örnekleri: İngiltere, ABD, İsrail ve Türkiye. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(3), 1351-1368. doi: 10.11616/asbi.1327856

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asbi/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2000 – Bolu

* Bu makale Işık Dağdeviren tarafından Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı bünyesinde 2017 yılında Yrd. Doç. Dr. Umut Kedikli'nin danışmanlığında yazılan "İstihbarat ve Türkiye'de Terörizmle Mücadelede İstihbaratın Önemi" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

¹ Öğr. Gör., Işık Dağdeviren, Sinop Üniversitesi, isikdagdeviren@gmail.com.

² Doç. Dr., Umut Kedikli, Celal Bayar Üniversitesi, umutkedikli@gmail.com. (Sorumlu Yazar)

1. Giriş

Devletin güvenlik politikalarının oluşturulmasında ve özellikle terörizmle mücadelede istihbaratın rolü önemlidir. Günümüzde diğer devletlerden kaynaklanan tehditler kadar devlet dışı aktörlerden kaynaklanan tehditler de devletler için ciddi güvenlik sorunları yaratmaktadır. Dolayısıyla devletlerin güvenliklerini sağlamak amacıyla geçmiş dönemlerden beri istihbarat amaçlı kullandıkları yapılar ve yöntemler, günümüzün teknik ve bilimsel gelişmelerini de içine alarak yoğun şekilde kullanılmaya devam etmektedir. Soğuk Savaş döneminde askeri tehditler ön planda olduğundan askeri istihbarat daha fazla gündemdeyken 1990 sonrası dönemde farklı coğrafyalarda devletler arası çatışmaların yaşanması, iç çatışmaların olması ve terör örgütlerinden kaynaklanan tehditlerin artması, devletlerin askeri güvenlik konuları dışındaki istihbarata da ağırlık vermesine neden olmuştur. Özellikle 2000'li yıllardan sonra uluslararası terör örgütlerinden kaynaklanan tehditlerdeki artış, devletlerin de gerek istihbarat yapılanmalarının da değişikliğe gitmesine gerekse istihbarat toplama yöntemlerinde çeşitliliğe gitmesine yol açmıştır.

Devlet güvenliğinin sağlanmasında ve terörizmle mücadelede tehditlere karşı önleyici ve etkin olmak isteniyorsa farklı istihbarat yöntemlerinin ihtiyaca göre seçilmesi veya uygun olanlarının eş zamanlı şekilde kullanılması gerekmektedir. Ayrıca tehditlerle mücadelede seçilen istihbarat yöntemlerinden derlenen bilgilerin uzman istihbarat elemanları tarafından analizi, raporlanması ve değerlendirilmesi de bu mücadelenin başarısını etkileyecektir. Belli başlı istihbarat yöntemleri olarak İnsan İstihbaratı, Açık Kaynak İstihbaratı ve Teknik İstihbaratı saymak mümkündür. Teknik istihbarat da kendi içerisinde sinyal, görüntü ve uydu istihbaratı gibi farklı yöntemlere ayrılmaktadır. Bu çalışmada da devletlerin kullandıkları belli başlı istihbarat yöntemleri incelendikten sonra dünyada bu istihbarat yöntemlerini diğer devletlere kıyasla başarılı şekilde uyguladığı düşünülen İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İsrail ve Türkiye gibi devletlerin istihbarat yapılanmaları ve kullandıkları yöntemler ele alınmaktadır.

2. Devlet Güvenliğinde ve Terörle Mücadelede İstihbaratın Önemi

İstihbarat, çok eski dönemlerde ağırlıklı olarak keşif ve yabancı ülkelere casus sokma biçiminde veya insanın şahsi özelliklerine göre falcılık ve yıldız bilimi biçiminde gerçekleştirilmiştir. (İlter, n.d.) Milattan önce Çin'de yaşamış olan ünlü komutan Sun Tzu, "Savaş Sanatı" adlı eserinde istihbarata değinmiş ve hatta kitabının bir bölümünde istihbarat konusuna yer vermiştir. Sun Tzu, çalışmasında komutanların ve devlet adamlarının fetihlerden önce düşmanla ilgili bilgi toplamanın önemini açıklamıştır. (Tzu, Çev. Sawyer ve Sawyer, 1994:231) Büyük Selçuklu İmparatorluğu döneminde de Nizamülmülk, tacir görünümünde kişileri komşu ülkelere göndererek İmparatorluğa karşı tehdit olabilecek gelişmelerin kendisine iletilmesini sağlayarak istihbarat toplamıştır. (Özdağ, 2014:41) Devletler için istihbarat, hayati önem taşımaktadır. Devlet kurumları iç ve dış politika hakkında karar alırken ve uygularken bu kararlarda devletin güvenlik ayağını da dikkate almalıdır. (Kavıracı, 2020:703) Dolayısıyla devletin güvenlik alanındaki kararlarının belirlenmesinde istihbarat stratejilerini ve yöntemlerini belirleyen ve izleyen kurumların olması gereklidir. Geçmişten günümüze devletlerin aslında hemen hemen bütün faaliyetlerini bir istihbarat türüne bağlı olarak gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu nedenle istihbarat, devletin varlığını sürdürmesi açısından elzemdir. İstihbaratın tüm devletler için önemli olduğu ön kabulüyle birlikte devletlerin istihbarata yükledikleri anlam da birbirlerinden farklı olabilmektedir.

Devletler farklı yönetim şekillerine sahip olsa da iç ve dış siyasette güvenliklerini sağlamak ve sürdürmek için istihbarat faaliyetlerini özellikle Soğuk Savaş döneminden itibaren daha etkin şekilde kullanmaya başlamıştır. İstihbarat teşkilatları, kendi devletlerinin öncelikli güvenlik çıkarlarına göre istihbarat toplar, analiz eder ve raporlarlar. (Kavıracı ve Demirbaş, 2020:53,56) Analiz ve raporlama faaliyetleri devletin istihbarat uzmanları tarafından yapılarak ilgili devlet kurumlarına ve karar verici yapılara sunulur. Devletin ve toplumun karşı karşıya kalabileceği her türlü tehdide ve saldırılara karşı ön almak için istihbarata ihtiyaç vardır ve istihbaratta da bilginin toplanmasında farklı yöntemlerin geliştirilmesi ve kullanılması elzemdir. Soğuk Savaş döneminde öne çıkan askeri istihbarat daha çok devletlerin birbirlerinin askeri güçlerini öğrenerek analiz etmeye odaklanmışken 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de gerçekleşen terör saldırıları sonrasında askeri istihbaratın dışında terör saldırılarına karşı da istihbarat

toplamanın önemi daha da anlaşılmıştır. (Özer, 2015:3) Klasik devlet merkezli tehditlere karşı o devletin gücünü dengeleyebilmek adına yapılan faaliyetler, milli güvenliğin korunması ve diğer bir güç unsurunun uluslararası ilişkilerde egemen bir aktör olarak belirmemesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. (Karabulut, 2021:63) Dolayısıyla devletler istihbaratın hem devletlerarası güç ilişkilerinde kendi güvenliğinin sağlanmasında hem de terörizmle mücadele önemli bir araç olduğu gerçeğiyle yüz yüze gelmiştir. Terör örgütlerinin yapısının, örgütlenme şekillerinin, potansiyel güçlerinin ve eylem stratejilerinin istihbarat örgütleri tarafından bilinmesi terörle mücadelenin de başarısını etkileyecek unsurlardan biridir. Terörizmle mücadelede devletlerin ne ölçüde bir istihbarat kapasitesine sahip oldukları da önemli bir sorundur. İstihbari bilginin kesin, eşzamanlı elde edilmiş ve dağıtılmış olması, terörizmle mücadelenin de başarısını etkileyecektir. (Özer, 2015:57,59) Dolayısıyla terörizmle mücadelede elde edilen istihbaratın temel amacı, terör eyleminin gerçekleştirileceği zamanın, yerin ve eylem şeklinin önceden tespit edilmesi olmalıdır. Bununla birlikte terör örgütleri, varlığını sürdürüebilmek için insan kaynağına ihtiyaç duyar. Gerek terör eylemlerini gerçekleştirecek militan kadrosu için gerekse örgüte çeşitli kademelerde lojistik destek sağlamak için terör örgütlerinin yeni üyelere gereksinimi vardır. Bu noktada örgüte üye katılımının önlenmesinde de istihbarata önemli rol düşmektedir. (Çetin ve İnan, 2021:109) Öte yandan terörizmle karşı istihbarat faaliyetleri yürütülürken terör örgütünün eylem stratejilerini ve hedef seçimini çözümlenmek daha kritik ve önemli bir aşamadır. (Özer, 2015: 60; Çetin ve İnan, 2021:110) Bu noktada da farklı istihbarat yöntemlerinin birlikte kullanılması önem kazanmaktadır. Sonuç olarak devletin güvenlik politikalarının oluşturulmasında ve terörizmle mücadelede farklı boyutları içeren ve çok yönlü ve bütüncül bir istihbarat stratejisi benimsenmelidir.

3. Belli Başlı İstihbarat Yöntemleri

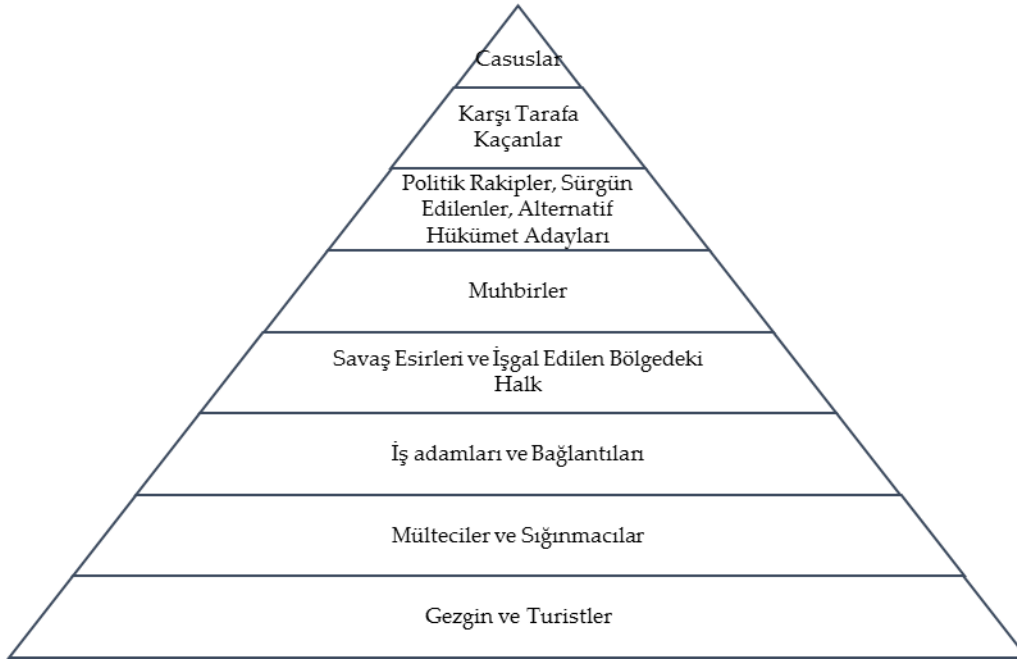
İstihbaratın elde edilmek istenen bilgiyle ilgili bir süreç, bilginin işlenmesi ve çıktı elde etme faaliyeti olduğu düşünüldüğünde bir devlette bu faaliyetlerin her birinin aynı kurum içerisinde veya farklı kurumlar tarafından yerine getirilmesi mümkündür. Siyasi, askeri, ekonomik, sosyal, bilimsel ve teknik alanlarda yürütülen istihbaratın farklı yöntemlerle toplanması söz konusudur.

İstihbarat toplama yöntemlerinden ilki *insan istihbaratıdır* (İNİS/HUMINT). Bu istihbarat yönteminde insanın ana aktör olduğu bir istihbarat söz konusudur. (Army, 2006:1-7) İnsan istihbaratının sürdürülebilmesi için gizlilik çok önemlidir. (Goodman, 2003:68) Gizli yürütülen bu süreçte istihbarat personeli hedefle bağlantı kurar; sezileri ve gözlemleri yoluyla bilgi toplar. (U.S. Department of Justice, 2007:40) İnsan istihbaratı, teknolojinin gelişmesiyle daha çok kullanılan iletişim araçlarının dinlenmesi ve izlenmesine karşı önlem alan terör örgütlerine ve onun üyelerine yönelik olarak gayet etkili bir yöntemdir. (Marrin, 2005:553) İstihbarat toplayan kişilerin devletin bir kurumuyla *de jure* (hukuki) bir bağının olması da gerekmemektedir. Bu kişiler, çeşitli yollarla istihbarat sürecine dahil olabilirler veya sürece dahil edilebilirler.

İnsan istihbaratı bir piramit şeklinde ifade edilecek olursa yaygın olarak bilgi temin edilenlerden başlayarak yukarı kademelere doğru insan istihbaratının parçası olanların hacim olarak daraldığı görülmektedir. Aşağıda da ifade edildiği gibi insan istihbaratı piramidi, (Herman, 1997:63) bilgi kaynakları sınıflandırılarak kişilerin ne oranda İNİS içinde yer aldıklarını göstermektedir. Bu piramitteki kişiler, sekiz basamakta yer almaktadır. Birinci basamakta en geniş ölçekte, diğer ülkelere giden turistler bulunmaktadır. İkinci basamakta ise ülkelerinden çeşitli sebeplerle kaçan ve sığınacak bir başka ülke arayan mülteciler yer almaktadır. Üçüncü basamakta, yabancı ülkelere iş yapan iş adamları ve bu iş adamlarının o ülkelerdeki yerel bağlantıları bulunmaktadır. Dördüncü basamakta, devletin ülke dışında giriştiği silahlı çatışmalar sırasında ele geçirdiği savaş esirleri yer almakta ve eğer yabancı bir ülke toprağı işgal edilmişse orada yaşayan halktan da istihbarat toplanmaktadır. Yukarı doğru çıktığında beşinci basamakta, belli aralıklarla bilgi getiren muhbirler bulunmaktadır. Muhbirleri, gönüllü, ücretli ve amaçlarını gizleyen muhbirler olarak üç gruba ayırmak mümkündür. Muhbirler, devletin güvenlik politikaları için lazım olabilecek her türlü bilgiyi gerekli makamlara kendi rızalarıyla iletirler. (Kavısracı,

2020:710) Altıncı basamakta ise hakkında istihbarat toplanan ülkedeki yönetime muhalif olan politikacılar, o ülkeden sürgün edilen kişiler veya o ülkede yönetimin değişmesi halinde alternatif görülen hükümete aday kişiler bulunmaktadır. Yedinci basamakta, siyasi, sosyal veya ekonomik sebeplerle ülkesinden kaçan kişiler bulunmaktadır. Piramidin en üst basamağında ise, devletin hedef yerde bulundurduğu casuslar yer almaktadır. Bu casusların adına hareket ettikleri devletle de jure bağının olması, istihbarat konusunda özel eğitim almış ve o devletin istihbarat teşkilatlarının personeli olan kişileri ifade etmektedir. Ajan adı da verilen bu kişiler, insan istihbaratında istihbaratın öznesi olmasına rağmen bir belge, bilgi veya insana ulaşma görevi üstlenmiştir. Bunun için gerçek kimliklerini gizleyerek, göreve uygun bir kimlik ve hayat hikayesi yaratırlar. Bu duruma istihbarat literatüründe “maskeleye” denilmektedir. (Kavsıracı, 2020:708-709)

Şekil 1: İnsan İstihbaratının Duyarlılık, Miktar ve Değerini Gösteren Piramidi.

İnsan istihbaratı, teknolojik araçların gündelik hayatta yoğun kullanıldığı çağımızda etkisiz görünmesine karşın aslında istihbarat toplama teknikleri içerisinde en etkili olanlardan biridir. Sun Tzu'nun, "Casuslar kullanılarak başarılar elde etmek, zeki bir devlet yöneticisinin ve başarılı bir ordu komutanının işidir." ifadesi, insan istihbaratının, istihbarat yöntemleri içerisindeki önemini ortaya koymaktadır. (Aktaran Kavsıracı, 2020:711) Zira terör örgütleri teknolojik aygıtların takibinin kolay olması nedeniyle bu tür cihazların kullanımını azaltarak görünmezlik kazanmak istemekte ve çoğu zaman teknik takipten uzak kalabilmektedir. (Fink, Pagliery, ve Segall, 2015) Teknik takibe yakalanmayan ve teknolojik cihazları kullanmaktan imtina eden terör örgütlerinin eylemselliği, devletler için daha riskli olduğundan insan istihbaratı ile bilgi toplamak da bu noktada önem kazanmaktadır. Terör örgütlerinin yapısı ve faaliyetleri hakkında örgüte ajan sızdırmak veya muhbirler üzerinden bilgi temin etmek, yakalanan veya teslim olan örgüt üyelerinden bilgi sağlamak, olası terör eylemlerinin de önlenmesinde önemli bir araçtır. (Kavsıracı, 2020:712) Bu noktada terör örgütlerinin doğduğu ve kök saldıği alanlarda yürütülecek operasyonel faaliyetler için insan istihbaratının bir parçasını oluşturan kültürel istihbaratın da önemini vurgulamak gerekir. Kültürel istihbarat, örgüt üyelerinin saklanması ve eyleme hazırlanmasını kolaylaştıran bölgenin kültürel açıdan tanınmasını ve anlaşılmasını sağlayacak bilginin toplanmasına, ayrıştırılmasına ve analizine dayanan bir istihbarattır. (Özer, 2015:67) Öte yandan insan istihbaratında bilgi kaynaklarının güvenilirliği de önemli bir sorundur. Zira, bu kaynakların yanıltıcı veya yanlış bilgi sağlaması, elde edilen istihbaratın da yanlış analiz edilmesine ve hatalı kararlar alınmasına neden olabilir. Bazı durumlarda

istihbarat kaynağı olan kişilerin bilgi temin ettikleri devlet aleyhine çalışması da söz konusu olabilmektedir. Bilgi akışının güvenliği için bu kaynaklarla irtibat süreklilik arz etmeli ve elde edilen bilgilerin doğruluğu farklı kaynaklardan kontrol edilmelidir. (Kavıracı, 2020:713)

Bir diğer istihbarat yöntemi, *açık kaynak istihbaratıdır*. (AKİS/OSINT) Açık kaynak istihbaratı, kamuoyunun erişimine açık olan kaynaklardaki bilgilerin toplanmasıyla yapılan bir istihbari bilgi üretme sürecidir. Bu istihbarat yönteminin en önemli özelliği ise gizli bir kaynağa erişme durumunun olmamasıdır. (Best ve Cumming, 2007:CRS-5) Açık kaynak istihbaratı, herkesin erişimine açık olan ve yasal yollarla ulaşılabilen bilgilerden derlenen, sınıflandırılan ve analiz edilen bir istihbarat ürünüdür. (Schaurer ve Storger, 2013:53) Diğer bir ifadeyle açık kaynak istihbaratı, küresel bilgi ortamında gizli saklı olmayan bilgilerden ulaşılan istihbarattır. (Seng, 2007:118) Özellikle internet ortamında arama motorları yoluyla haber sitelerinden, dijital içerik üreticilerinin sayfalarındaki uzman görüşlerinden, röportajlardan, raporlardan, video ve fotoğraflardan elde edilen tüm bilgiler açık kaynak istihbaratının kapsamına girmektedir. (Ökten, 2023:21) Günümüzdeki istihbarat kaynaklarının yüzde doksanı açık kaynak istihbarat yöntemi ile elde edilmektedir. (Johnson, 2003:648)

Açık kaynak istihbaratının terörle mücadelede genel bilgilere ulaşmanın dışında nitelikli bilgiler elde etme noktasında etkisi sınırlıdır. (Ökten, 2023:23) Örneğin, terör örgütü üyesinin kullandığı bir cep telefonunun kimin adına kayıtlı olduğunun bulunması açık kaynak istihbaratı ile sağlanabilir. Ancak, terör örgüt ve üyeleri hakkında daha detaylı bilgi edinebilmek için cep telefonunun ele geçirilmesi gereklidir. Öte yandan terörle mücadelede açık kaynak istihbaratı, örgüt yapısının ve faaliyetlerinin soruşturulmasında etkili bir yöntemdir. Örgüt hakkında gölgede kalan bazı noktalar bu yöntemle elde edilen bilgilerin analiz edilmesi yoluyla aydınlatılabilir. (Ökten, 2023:29) Örgütün yayın organlarında yer alan haberlerden veya örgüt üyelerinin yazılı, görsel veya sosyal medyaya vermiş olduğu demeçlerden elde edilen verilerin analizi örgüt ve muhtemel eylemleri hakkında ipuçları verebilmektedir. Ayrıca terör örgütüne karşı yapılacak bir operasyon öncesinde örgütün üstlendiği bölgenin coğrafi ve demografik yapısı, kültürel dokusu, örgüt ile yerel halk arasındaki ilişki hakkındaki AKİS yoluyla elde edilen veriler önemli bir nitelik taşımaktadır. (Erol, 2022:31)

Açık kaynak istihbaratı, devletlerin kolayca başvurabileceği bir istihbarat yöntemi olmakla birlikte kaynakları toplama, süzme ve tasnif etme süreçleri bakımından nitelikli personel ve teknik altyapıyla desteklenmesi gerekmektedir. Zira aşırı bilgi akışı, bilgi birikmesine bağlı olarak istihbarat sürecinin yavaşlamasına veya manipüle edilmesine neden olabilir. Dolayısıyla toplanan bilginin devletin menfaatlerine kullanılacak bir niteliğinin olup olmadığının analizi ve hizmete özel hale getirilmesi süreci kolaylaştırır. Dolayısıyla toplanan bilgilerin işlenmesi gerekmektedir. İstihbarat literatüründe “tasnifleme” adı verilen ve toplanan bilginin analiz edilmesinin ilk aşaması olan bu aşamada ihtiyaç duyulmayan birçok bilgi elenmektedir. Açık kaynaklardan elde edilen bilgilerin analizi için ihtiyaç duyulan teknik uzmanlar da devletlerin istihbarat kurumlarının örgütsel yapılanmalarını zamanın ihtiyaçlarına göre güncellemelerini gerektirmektedir. (Ökten, 2023:27)

Bu iki istihbarat yöntemi dışında daha çok teknolojik imkanların kullanılarak yapıldığı *teknik istihbarat* (TEKİS/TECHINT) yöntemleri de bulunmaktadır. İstihbarat yöntemleri içerisinde insan ve açık kaynak istihbaratına kıyasla teknik istihbarat daha az kullanılsa da devlet güvenliğinde ve terörle mücadelede önemli katkıları olduğu da bir gerçektir. Teknik istihbarat yoluyla elde edilen bilgilerin analizinde İNİS ve AKİS yoluyla elde edilen bilgilere de ihtiyaç vardır. Örneğin, terör örgütü üyesi olan silahlı bir grubun sınırı geçerken İnsansız Hava Aracı (İHA), görüntü, uydu istihbaratı vb. tekniklerle elde edilen görüntüleri teknik istihbaratın bir parçasını oluştururken bu grubun ne maksatla sınırı geçtiği ise insan istihbaratı yoluyla elde edilecek bilgilerle kesinleştirilecektir. (Kavıracı ve Demirbaş, 2020:53) Teknik istihbarat yöntemlerinden ilki *sinyal istihbaratıdır*. (SİNİS/SIGINT) Bu yöntem, telefon ve telsiz gibi iletişim cihazlarının kullanılmaya başlanmasıyla ortaya çıkmıştır. Silahlı çatışmalar sırasında hedef unsurlarının özellikle bir veya birkaç haberleşme aracını dinleme ve bunları analiz etme işlemidir. (US DoD, 2015:217) Bir başka deyişle, düşmanın kullandığı radar ve haberleşme cihazlarından yakalanan sinyallerden ulaşılan istihbarattır. (Clarke vd., 2014:300) Sinyal istihbaratı, *elektronik ve iletişim* istihbaratı olmak üzere iki alt dala

ayrılmaktadır. Elektronik istihbarat da sinyallerin alıcılar aracılığıyla yakalanması, analiz edilmesi ve tehdit olarak algılanan unsurların radar, atış, füze ve gözetleme gibi erken uyarı ve sinyal bozucu teknikler ile etkisiz kılınması söz konusudur. İletişim istihbaratında da takibe takılan sinyallerin analizi sonucunda iletişimin dinlenmesi ve tehdit unsurlarının amaçlarının, eylem planlarının ve yerlerinin tespiti gerçekleştirilmektedir. Açık kaynak istihbaratında olduğu gibi SİNİS için de ileri bir teknolojiye ve teknik personele ihtiyaç vardır. (Sevinç, 2023:77) Diğer bir teknik istihbarat yöntemi de *görüntü istihbaratıdır*. (GÖRİS/İMİNT) Bu yöntemde fotoğraf ve benzeri görüntü çıktısı olan cihazlarla istihbarat toplama faaliyeti yürütülmektedir. (Odom, 2004: XXXV) Görüntü istihbaratında basılı veya elektronik film olarak görüntü veren fotoğraflar, kızıl ötesi sensörler, lazer, elektro-optik aletler, radarlar ve İHA (Çetin ve İnan, 2021, 100) gibi her çeşit sivil ve askeri kaynaktan toplanan bilgi işlenmektedir. (US DoD, 2015:250) Teknik istihbaratın bir diğeri *uydu istihbaratıdır*. (UYİS/SATINT) Devletler arasında uzay yarışının başlamasıyla birlikte insanlı uzay araçlarının dışında uzaya uydular gönderilerek sivil ve askeri amaçlar için uzayın kullanılması hız kazanmıştır. Bu yöntemde uzaya gönderilen uydular vasıtasıyla istihbarat toplanmaktadır. (Özdağ, 2013:127) *Radar istihbaratı* (RADİS/RADINT), diğer bir teknik istihbarat toplama yöntemidir. Bu istihbarat yönteminde radar kesit alanları, takip edilen insan veya nesne, hassas mekânsal ölçüm bileşenleri, alandaki hareketler, dinamik hedeflerin ve objelerin radar yansımaları ve emilimleri hakkında toplayıcı sisteme detaylı bilgi aktarılmaktadır. (Bolin, 1998:A4) Diğer bir teknik istihbarat yöntemi de *akustik istihbarattır* (ACINT). Denizcilikle alanında kullanılan bu istihbarat toplama yöntemi sese dayanmaktadır. Şüpheli hedef unsurlarının su üstü ve altı araçlarının sesleri takip edilmektedir. Bu yöntem sayesinde şüpheli unsurların ayırt edici sesi ile eşleştirmeye gidilmekte ve hedef unsurların coğrafi olarak yerleri kolaylıkla tespit edilmektedir. (Davies, 2005:38) Teknik istihbarat içerisindeki son yöntem, *tıbbi istihbarattır* (TİBİS/MEDINT). Yabancı veya hedef unsurun tıbbi, bio-bilimsel, çevresel bilgilerinin stratejik planlamasına dayanan veya silahlı çatışmada yer alan kuvvetlerin tıbbi durumlarının analizine dayanan bir istihbarat toplama yöntemidir. (US DoD, 2015:150)

4. Güvenlik Politikalarında ve Terörle Mücadelede İstihbarat Yöntemlerini Uygulayan Belli Başlı Ülke Örnekleri

4.1. İngiltere

İstihbaratın günümüz manasında kullanımı ilk olarak 1530'lu yıllarda "İngiliz Kraliyet Gizli Servisi" tarafından gerçekleştirilmiştir. (Acar, 2019:106) Bu servis aynı zamanda kurumsal olarak da bilinen ilk servistir. İngiltere, geçmişten gelen nüfuz alanlarını ve ana karasını korumak için güvenlik politikasının ana amaçlarını şu şekilde sıralamıştır: (Cabinet Office, 2006:1)

- (i) Birleşik Krallığı ve Büyük Britanya topraklarını, Britanya vatandaşlarını ve onların mallarını terörizm ve casusluk dâhil olmak üzere birçok tehlikeden korumak,
- (ii) Birleşik Krallığın dış politikasını yükseltmek ve korumak,
- (iii) Birleşik Krallığın ekonomik varlığını yükseltmek ve korumak,
- (iv) Önemli suçların engellenmesine ve önceden fark edilmesine yardım etmek.

Bu amaçları gerçekleştirmek için İngiliz hükümetinin karar alıcı makamlarına yardımcı olacak çeşitli istihbarat kurumları bulunmaktadır. İngiliz istihbaratının üç ana kurumu: MI5³, MI6⁴ ve GCHQ⁵'dir. İlki, İç İşleri Bakanlığı altında örgütlenen Güvenlik Servisi diğer adıyla MI5'dir. Temel görevi, Birleşik Krallığı gizlice örgütlenen tehditlere karşı korumak olan MI5, terörizm, casusluk ve kitle imha silahlarının yayılmasını da önleme sorumluluğuna sahiptir. Ayrıca devletin diğer kurumlarına da danışmanlık yapmaktadır. (Cabinet Office, 2006:10) MI5'in geniş çerçeveli görev tanımı ise 1989 tarihli Güvenlik Servisi Kanunu'nda yer almaktadır. Bu kanuna göre MI5, ulusal güvenliği korumak, özellikle de casusluk, terör ve yabancı ajanların faaliyetlerinden devleti korumak ve İngiliz parlamentosunu devirmek veya zayıflatmak için yapılan siyasi, endüstriyel ve fiziki şiddet eylemlerini engellemek görevlerini üstlenmiştir. (Leigh ve Lustgarten, 1989:805) MI5 içerisinde yer alan operasyonel destek birimleri, TEKİS kapsamında

³Military Intelligence Section 5.

⁴Military Intelligence Section 6.

⁵Government Communications Headquarters.

dinleme cihazları yerleştirerek ve GÖRİS elde etmek amacıyla da CCTV (kapalı devre televizyon) kullanılarak bilgi toplamaktadır. Ayrıca bu birimler elde ettikleri istihbari bilgileri, elçiliklerin, dış ticaret temsilciliklerinin, farklı yabancı bankaların şubelerinin ve özellikle Orta Doğu ve Asya ülkelerine seyahat konusunda uzmanlaşmış turizm acentalarının uzun dönemli takibinden sorumlu olan MI5 içerisindeki A1F birimiyle de paylaşmaktadır. (Thomas, 2009:80) MI5 içerisinde dilbilimcilerin, analistlerin, psikiyatrist ve davranışsal psikoloji alanında uzmanlaşmış kişilerin yer aldığı “açık plan operasyonlar odası” özellikle terör şüphelilerinin profillerini oluşturmaktan sorumlu olarak çalışmaktadır. Örneğin bu yapı, İngiltere’de 2006 yılında okyanus ötesi uçuşlarda bombalama eylemi gerçekleştirmeyi planlayanları yakalamıştır. (Thomas, 2009:81) Oluşturduğu şüpheli terörist profillerini, MI6, GCHQ ve ihtiyaç olursa yerel polis güçleriyle de paylaşmaktadır. Bu birimin TIBİS alanında değerlendirmeler yaptığı da çalışmalarından anlaşılmaktadır. Öte yandan teşkilatın önemli soruşturma konusu hedefleri takip edecek kadar yeterli insan kaynağı olmadığından daha geniş terör soruşturmaları yerine belli başlı terör saldırılarını tespit etmeye ve önlemeye odaklandığı görülmektedir. (Field, 2009:999) 2005 yılının Temmuz ayında Londra’da gerçekleşen terör saldırıları sonrasında da istihbarat zafiyetini gören MI5, istihbarat ağını genişletmek amacıyla İngiltere’nin genelinde altı bölgesel istasyon oluşturdu. (Field, 2009:1002)

Bir diğer istihbarat kurumu ise, Gizli İstihbarat Servisi (SIS) diğer adıyla MI6’dır. MI6, güvenlik, savunma, dış ve ekonomi politikalarında Birleşik Krallık için hayati önem taşıyan bilgilerin yabancı ajanlar tarafından toplanmasının engellenmesiyle ilgilenmektedir. (Cabinet Office, 2006:6) MI6’nun devletin istihbarat yapılanmasındaki rolü, 1994 tarihli İstihbarat Servisi Kanunu ile düzenlenmiştir. Kanunda, MI6’nun sağlaması gereken istihbari bilgilerin listesi yer almaktadır. Bunlar; Kanununun 1. Maddesi’ne göre hükümetin savunma ve dış politikasına yönelik alanlarda milli güvenliği sağlayacak faaliyetler ile İngiltere’nin ekonomik refahının ve ciddi suçların önlenmesine ve önceden bilinmesine yardım edecek nitelikteki istihbarat faaliyetleridir. (Intelligence Service Act, 1994)

Son kurum olan Hükümet İletişim Merkezi (GCHQ), yukarıda adı geçen kurumlardan daha önemlidir. (Yılmaz, 2009:665) GCHQ’nun iki ana görevi vardır: Sinyal istihbaratı sağlamak ve İngiltere’nin resmî kurumlarına güvenlik konularında önerilerde bulunmaktır. (Cabinet Office 2006:8) SİNİS sayesinde kurum, karar alıcı makamlara güvenlik, askeri operasyonlar ve milli güvenliği ilgilendiren konularda bilgi sağlamaktadır. Merkez, terörle mücadele alanında da teknik istihbarat sağlamaktadır. Ayrıca, ülkenin teknolojik alt yapısının korunmasına da yardım etmektedir. Merkezin kurumsal yapısının yasal dayanağı MI6’yı da düzenleyen kanundur.

İngiltere’de istihbarat süreci, bu üç kurumdan gelen raporların hükümet içerisinde ilgili makamlara ulaştırılması yoluyla işlemektedir. Stratejik istihbaratın dışında operasyonel ve taktik alanda da faaliyet yürüten bu kurumlar, kolluk güçlerine yardım etmektedir. Burada dikkat çeken bir nokta da bu üç kurumun zaman zaman ortak çalışması ve aralarında bilgi paylaşımında bulunarak ortak raporlar da hazırlamasıdır. Bu üç kurum dışında İngiliz istihbarat yapısı içerisinde yer alan bir diğer kurum ise Savunma İstihbaratı’dır.⁶ Savunma Bakanlığı’na bağlı olarak faaliyet yürüten bu kurum, açık ve gizli kaynaklardan gelen istihbaratı işlemekte ve ilgili makamlara sunmaktadır. (Cabinet Office, 2006:13) Bu kurum, askeri operasyonlarla doğrudan bağlantılı çalışabilmektedir. Kurumun yasal dayanağı, 2000 yılında çıkarılan Araştırmacı Güçlerin Düzenlenmesi Kanunu’dur. (Regulation of Investigatory Powers Act)

İstihbaratla ilgili diğer bir kurum ise Ortak İstihbarat Komitesi’dir. (OİK/JIC)⁷ Komite, çeşitli bakanlıkların ve kurumların üyelerinden oluşmaktadır. Komite, bakanlara ve üst düzey bürokratlara ulusal çıkarları ilgilendiren konularda istihbarat sağlamaktan sorumludur. Komite üyeleri, Dış İşleri, İç İşleri, Savunma, Hazine bakanlıkları ile Uluslararası Kalkınma Departmanı, Kabine Ofisi ve üç istihbarat kurumunun başkanından oluşmaktadır. OİK bünyesinde yer alan Değerlendirme Ekibi, stratejik ve mevcut tehditlerle

⁶Defence Intelligence

⁷Joint Intelligence Committee

ilgili konularla değerlendirmelerinin hazırlanmasından sorumludur. Üç istihbarat kuruluşu gibi kendisine bağlı personeli ile deniz aşırı istihbarat faaliyetlerinde bulunabilmektedir.

Terörizm Ortak Analiz Merkezi (TOAM/JTAC)⁸ ise 2003 yılında uluslararası terörist tehditlere karşı istihbarat elde etmek ve bu alanda koordinasyon sağlamak için kurulmuştur. MI5, MI6, GCHQ ve Savunma istihbaratını da içine alan bir yapıya sahiptir. TOAM, istihbarat yoluyla elde edilen bilgilerin analizinde etkili bir şekilde çalışmaktadır. TOAM, tehdit düzeylerini belirlemekte ve tehditler hakkında erken uyarılarda bulunmakta ve terörist ağlar ve yetenekleri hakkında ayrıntılı raporlar hazırlamaktadır.

İngiltere'nin istihbarat alanında, bir alt başlıkta incelenen ABD'nin teknolojik alanda sahip olduğu geniş kaynaklara kendisinin sahip olmadığı söylenebilir. Ayrıca terörle mücadele alanında ABD'nin 11 Eylül saldırılarının yarattığı güvenlik iklimine bağlı olarak çıkardığı yasalarla kıyaslandığında İngiltere'deki yasalar sert olmadığından özellikle ülke içerisindeki istihbarat faaliyetleri yasal denetim mekanizmalarına takıldığından istihbarat toplama yöntemleri yavaşlamaktadır.

4.2. Amerika Birleşik Devletleri

Devletler güvenliklerini ilgilendiren konu önceliklerine göre istihbarat faaliyetlerinde bulunurlar. ABD açısından istihbarat toplamada kullanılacak yöntem belirlenirken konu öncelikleri şu şekilde değerlendirilmektedir: (i) ABD devletinin haberdar olması gereken ve ihtiyacı olan meseleler, (ii) ABD devletinin hangi mesele hakkında bilgi sahibi olmasının kendisi açısından daha yararlı olacağı değerlendirmesi, (iii) Karar alıcıların ilgilendiği meseleler, (iv) Bilgi sahibi olunması durumunda faydası olacağı düşünülen meseleler, (v) ABD Kongresinin öncelik verdiği meseleler. (Kavsıracı ve Demirbaş, 2020:53) Dolayısıyla istihbarat konusunda öncelikli meseleleri, ABD karar alıcıları ile Kongre belirlemektedir. Bu noktada ABD için terörizm, 11 Eylül terör saldırılarından sonra yeni bir hal almıştır. Dünya Ticaret Merkezi'ne ve ABD Savunma Bakanlığı'na yapılan terör saldırıları Amerikan hükümetinin istihbarat zafiyetini de açığa çıkarmıştır. (Lodge, 2016) ABD'nin teknik istihbarat alanında ileri olmasına karşın 11 Eylül saldırılarını önleyememesi insan istihbaratındaki eksikliklerini de gözler önüne sermiştir. (Kavsıracı, 2020:712) Terör saldırılarını takip eden dönemde ABD, Afganistan ve Irak'a askeri müdahalede bulunmadan önce ülke içerisinde terörizmle mücadelede güvenlik politikalarını sertleştiren bazı hukuki düzenlemeler kabul etmiştir.⁹ Bu düzenlemelerle birlikte, ABD ana karasında güvenliği sağlamak için yoğun bir çaba gösterilmiş ve güvenlik odaklı faaliyetlerin de önü açılmıştır. (Monje, 2008:283)

ABD'de de terörle mücadelede istihbarat faaliyetlerinin genişlemesi, 11 Eylül sonrası kabul edilen Vatansızlık Kanunu'yla (Patriot Act) olmuştur. Bu kanuna ek olarak, 2004 yılında istihbarat topluluğunun reform edilmesi için de Ulusal İstihbarat Reform Kanunu (National Intelligence Reform Act) çıkarılmıştır. Bu kanunla Soğuk Savaş sonrası küçülen ve bütçesi azaltılan istihbarat kurumlarında bazı değişiklikler yapılmıştır. (Yılmaz, 2014:389) Çıkarılan bu kanunlar kısmen amacına ulaşmış ancak

⁸Joint Terrorism Analysis Centre

⁹ ABD'nin kabul ettiği hukuki düzenlemeler aşağıda verilmiştir:

1. *Aviation and Transportation Security Act (2001)*
2. *USA Patriot Act (October 2001)*
3. *Military Order: Detention, Treatment, and Trial of Certain Non-Citizens in the War Against Terrorism (2001)*
4. *Executive Order Amendment to Executive Order 13223: Ordering the Ready Reserve of the Armed Forces to Active Duty and Delegating Certain Authorities to the Secretary of Defense and the Secretary of Transportation (September 2001)*
5. *Executive Order 13228: Establishing the Office of Homeland Security and the Homeland Security Council (October 2001)*
6. *Executive Order 13234: Presidential Task Force on Citizen Preparedness in the War on Terrorism (November 2001)*
7. *Executive Order 13234: Presidential Task Force on Citizen Preparedness in the War on Terrorism (November 2001)*
8. *Executive Order 13235: National Emergency Construction Authority (November 2001)*
9. *Homeland Security Presidential Directive HSPD-1: Organization and Operation of the Homeland Security Council (October 2001)*
10. *Homeland Security Presidential Directive-2: Combating Terrorism Through Immigration Policies (October 2001)*
11. *National Security Presidential Directive 1 (NSPD-1): Organization of the National Security Council System (February 2001)*
12. *Executive Order 13224 Blocking Property and Prohibiting Transactions with Persons who Commit, Threaten to Commit, or Support Terrorism (2001)*
13. *Continued Detention of Aliens Subject to Final Orders of Removal – Interim Rule (November 2001)*
14. *National Security; Prevention of Acts of Violence and Terrorism - Final Rule (October 2001)*
15. *Authorization for the Use of Military Force – Congressional Joint Resolution (September 2001)*

çoğunluğu fazladan iş yükü getirmiş ve istihbarat harcamalarının artmasına neden olmuştur. (Yılmaz 2014:85)

ABD’de istihbarat örgütlenmesinin tepesinde Ulusal İstihbarat Direktörlüğü (UİD/DNI) bulunmaktadır. Ulusal İstihbarat Direktörlüğü, planlama, organizasyon ve iş birliği sorunlarının çözüme kavuşturulması için kurulmuştur. Bununla birlikte çözümden ziyade sorun yarattığı bazı uzmanlar tarafından da iddia edilmektedir. (Russell, 2009:85) Reform Kanunuyla UİD çatısı altında 22 kurum, 200 bin civarında da çalışan yer almaktadır. Reform Kanunu ayrıca, Anavatan Güvenlik Bakanlığı’nın yapısını, FBI’nın iç istihbarat birimine dönüştürülmesini ve eyaletler düzeyinde yakalanan terörizmle irtibatlı kişilerin toplandığı terörist birleştirme merkezinin kurulmasını düzenlemektedir. (Yılmaz, 2014:85)

ABD’nin, Soğuk Savaş’ın sona ermesine rağmen istihbarat da hala aynı yöntemleri kullanması (Berkowitz, 2001:609), istihbarat topluluğunu küçültmesi ve İNİS’den ziyade teknik istihbarata yoğunlaşması, güvenlik zafiyeti yaratarak 11 Eylül gibi büyük bir terör saldırısıyla karşı karşıya kalması sonucunu doğurmuştur. 11 Eylül öncesinde istihbarat toplama faaliyetlerindeki eksiklikler (Russell, 2009:3) ve sonrasındaki operasyonlarda yeterince kullanamadığı insan istihbaratı, ABD’nin terörle mücadeledeki başarısını olumsuz etkilemiştir. (Berkowitz, 2001:609) Teknolojik imkanlar ne kadar gelişirse gelişsin, terör örgütlerinin yakalanmamak için bu imkanları en alt düzeyde kullandığı düşünüldüğünde (Yılmaz, 2007:455) yapılması gereken insan istihbaratının da mümkün olduğunca fazla kullanılmasıdır. Öte yandan ABD, 20. Yüzyılın başlarından itibaren AKİS yoluyla istihbarat elde etmek için de ciddi bir kurumsal yapı kurmuştur. Yabancı radyo kanallarını dinlemek ve dış medyanın yayınlarını toplamak ve analiz etmek için 1930 – 40’lı yıllarda “Yabancı Medya Takip Servisi”ni, 1947 yılında da “Yabancı Medya İstihbarat Servisi”ni kuran ABD, 11 Eylül saldırılarından sonra da 2005 yılında “Açık Kaynak Servisi”ni oluşturmuştur. (Erol, 202:28)

Amerikan istihbarat yapılanması günümüzde en fazla teknolojik imkânı kullanan yapıdır. Özellikle TEKİS alanında ve alt alanlarda gayet başarılıdır. Farklı ülkelerdeki üsleri aracılığıyla SİNİS ve RADİS yöntemleriyle terör örgütlerinin iletişim alt yapısını takip edebilmektedir. Bunların dışında GÖRİS ve UYİS yöntemleri ile terörle mücadelede silahlı operasyonlarda görev yapan karar vericilere ve birimlere operasyonel ve taktik seviyelerde ihtiyaç duydukları istihbari bilgiyi sağlayabilmektedir. Ancak Amerikan istihbaratı, teknolojik araçlarla dakikada yüzlerce gigabaytlık veri elde ettiğinden ciddi bir bilgi birikmesi olmaktadır. Dolayısıyla ABD’nin çok daha fazla bu bilgileri analiz edecek uzmana ihtiyacı olmaktadır. Bu durum da bilgilerin işlenmesini yavaşlatmaktadır. ABD’nin İNİS alanında da birtakım sorunları vardır. Bunlardan bazıları, dil bilen yeterli yetişmiş elemanın olmaması; (Margolis, 2013:45) Afganistan’dan çekilene kadar ve Irak’ta da azalan askeri varlığından dolayı ajanlarının hareket alanlarının kısıtlı kalması ve personelinin güvenlik sorunlarının olmasıdır. ABD, bu sıkıntıları azaltmak için yerel eleman teminine geçmiştir. (Jones, 2008:99) Ayrıca Amerikan istihbaratı TIBİS kapsamında psikologlar ve psikiyatristlerden oluşan uzmanları aracılığıyla, yabancı devlet başkanlarının ve teröristlerin ruhsal sağlıklarını değerlendirmekte ve küresel sağlık sorunları üzerine de çalışmaktadır. (Windrem, 2004) CIA içerisinde Tıbbi ve Psikolojik Analiz Merkezi’nde görev yapan analistler, ABD hükümetine ABD için tehdit olabilecek kişilerin sağlık durumları hakkında raporlar sunmaktadır.

4.3. İsrail

İsrail devletinin Filistin topraklarında kurulduğu 1948 yılını, Yahudilerin karşılaştığı saldırıların ve güvenlik sorunlarının başlangıç tarihi olarak kabul etmek doğru olmaz. (Hastedt, 2011:521) Bağımsızlık öncesinde Araplarla Yahudiler arasındaki çatışmaların doğası, Yahudi toplumunun istihbarat ihtiyacını doğurmuş ve Yahudiler, SHAI (SherutYediot) adlı istihbarat teşkilatını kurmuş ve bu teşkilatı devlet kuruluncaya kadar kullanmıştır. (Karataş, 2017:180) İsrail devleti kurulduktan sonra da tek bir istihbarat kurumundan ziyade farklı alanlarda faaliyet gösteren çeşitli örgütler kurmuştur. (McGee vd., 2009:54) Zira İsrail devletinin kurulmasının ardından komşularla girişilen savaşlar, ayrılmış ve uzmanlaşmış şekilde dış, iç ve askeri istihbarat yapılarını gerektirmiştir. (Hastedt, 2011:521) İsrail hükümetleri istihbarat

faaliyetlerini, kendisine hedef olarak belirlediği devletlere ilişkin bilgi edinmek ve operasyonlar düzenlemek üzerine inşa etmiştir. (Acar, 2019:112)

İsrail'in güvenlik yapılanmasında kilit konumda olan üç adet istihbarat kurumu vardır. Bunlar, MOSSAD (Hamossad le modein u le tafkidimmeyuchadim- İstihbarat ve Özel Operasyonlar Enstitüsü), İsrail Milli Polisi, İsrail Savunma Kuvvetleri'dir. Günümüzde İsrail, komşu devletlerden ciddi bir tehdit algılamamaktadır. Kendisi için mücadelede öne aldığı en önemli tehdit ise terörizmdir. İsrail'in terörle mücadele yaklaşımı, hayatta kalma ve savunma üzerine olmasının dışında, caydırıcılık ve tehdidi önleme üzerinedir. (Jamwal, 2003:61) Bununla birlikte İsrail'in terörle mücadeledeki araçları etkin ve güçlü olmasına rağmen, maruz kaldığı terörü de sonlandıramamıştır. İsrail Savunma Kuvvetlerinin istihbarat önceliği düşman devletlerin kuvvetlerinin gücü, niyeti, kapasitesi, savunma sanayisi, siyasi liderliği ve halkın silahlı çatışmalara karşı koyabilme isteği hakkında bilgi toplamak ve analiz etmektir. (Bar-Joseph, 2009:7) Böylece İsrail'de askeri istihbarat önceleri Arap dünyası hakkında istihbari bilgiyi toplamak ve üretmekten birinci derecede sorumluyken zamanla Arap olmayan devletler hakkında da istihbarat faaliyetlerine başlamıştır. (Bar-Joseph, 2009:7-8) Daha sonra bu yapı, aşağıda ayrıntılı şekilde ele alınan AMAN (Agaf ha-Modi'in – Bilgi/İstihbarat Kanadı) adı altında örgütlendi. Öte yandan CIA, İsrail istihbarat topluğunu oluşturan kurumlardan biri olan MOSSAD'ı gayet etkin bir kurum olarak değerlendirmektedir. (Ege, 1982:27)

İsrail'in istihbaratında önemli yer tutan MOSSAD dışında AMAN ve SHIN BET'in kurumsal yapısının ve kullandığı istihbarat yöntemlerinin terörle mücadele kapsamında incelenmesi, konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. MOSSAD, İsrail'in birincil istihbarat teşkilatıdır. Benzerlik bakımından ABD'deki FBI'ya benzemektedir. MOSSAD, İNİS ve gizli operasyonlardan sorumludur. (Ege, 1982:27) Doğrudan İsrail Başbakanına bağlıdır. II. Dünya Savaşı sonrası kaçan Nazi üyesi savaş suçlularını yakalamak için 1951'de kurulan bu birim, ilk olarak özel kuvvetler topluluğu olarak göreve başladı. Daha sonra MOSSAD ajanları, Yahudi mültecilerin düşman bölgelerden kurtarılması, Filistinli milliyetçi gruplara sızılması ve bu grupların sabote edilmesi ile karşı istihbarat operasyonlarının yürütülmesi görevlerini de üstlendi. MOSSAD, İNİS konusunda dünya çapında geniş imkanlara sahip olmasına ve çeşitli ülkelerde örgütlenmiş Yahudi lobisine rağmen Siyonizm karşıtı kişi ve gruplar da fazlasıyla bulunmaktadır. (Ege, 1982:27) MOSSAD, operasyonel olarak sekiz bölüme sahiptir. *Siyasi Eylem ve İrtibat Bölümü* hem siyasi faaliyetler de bulunur hem de diğer devletlerin istihbarat birimleriyle iş birlikleri yapmaktadır. *Özel Operasyonlar Bölümü*, suikast, sabotaj, psikolojik savaş ve paramiliter eylemler tarzında gizli operasyonlar yürütmektedir. (Geraghty, 2009:179) *Lohama Psiklogit Bölümü* (LPD), sahtekârlıklar, dezenformasyon eylemleri ve propaganda operasyonları gibi psikolojik savaşın yürütülmesinden sorumludur. *MOSSAD Araştırma Bölümü*, kendi içerisinde coğrafi olarak uzmanlaşmış 15 alt birime ayrılmıştır. Bunlar; Kanada, ABD, Batı Avrupa, Latin Amerika, Eski Sovyetler Birliği Coğrafyası, Çin, Afrika, Mağrip bölgesi (Fas, Cezayir ve Tunus), Libya, Irak, Ürdün, Suriye, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Cumhuriyeti ve İran masalarıdır. Buna ek olarak, bir de kitle imha silahları masası vardır. *Araştırma Bölümü*, istihbarat dayalı bilgi üretiminden ve analizinden sorumludur. İstihbarat çıktıları: günlük raporlar, haftalık özetler ve aylık raporları içermektedir. *Teknoloji Bölümü*, MOSSAD'ın ihtiyaç duyduğu gelişmiş teknolojik ekipmanları geliştirmektedir.

Terörle mücadele için ve devlet güvenliğini tehdit eden dış unsurlara karşı oluşturulan MOSAD'dan sonra askeri ve iç istihbarat yapısı da İsrail'in güvenlik yapılanmasında önemlidir. AMAN, İsrail ordusuna bağlı bir birimdir. (Kuperwasser, 2007:2) İsrail istihbarat yapılanmasının, yaklaşık 7000 kişilik personeliyle en kalabalık teşkilatıdır. (West, 2006:9) AMAN'ın görevi askeri bilgileri toplamak ve işlemektir. Ayrıca istihbarat kurumları arasındaki bilgi akışını ve operasyonları da koordine etmektedir. AMAN'ın görevleri arasında hükümet kurumlarının kullanımına sunulmak üzere raporlar hazırlamak da olup ordu ile hükümet arasında irtibat görevini de yürütmektedir.

AMAN, iki Bölüm şeklinde yapılandırılmıştır: *Bilgi Toplama Bölümü* ve *Araştırma Bölümü*. Toplama Bölümü, sinyal ve görüntü istihbaratından sorumludur. SİNİS yoluyla, Arap devletlerinin telefon sistemlerine müdahale edilerek ve sabit hat görüşmeleri dinlenerek istihbarat bilgisi toplanmaktadır. SİNİS dışında Toplama Bölümü ayrıca ülke dışına ajanlar göndererek ve muhbirler kullanarak insan istihbaratını da

kullanmaktadır. Toplama Bölümü, açık kaynak istihbaratı şeklinde internet tabanlı elektronik kaynaklar dahil basılı yayınları da taramak suretiyle istihbarat toplamaktan da sorumludur. (Kahana ve Suwaed, 2009:157) Ayrıca, hedef olarak seçilen devletlerin silahlı kuvvetlerinin gücü, kapasitesi, teknolojik imkanları ve silahlı kuvvet mensuplarının demografik yapısı ile silahlı çatışmalara karşı koyabilme gücü gibi konularda bilgi toplamaktadır. (Acar, 2019:112-113)

AMAN'ın en büyük birimi Araştırma Bölümü'dür. Bu bölüm, İsrail istihbarat yapılanmasının tümü tarafından toplanan bilgileri alır ve analiz eder. Yıllık Ulusal İstihbarat Değerlendirme Raporu olarak bilinen yayını ve diğer periyodik değerlendirmeleri çıkarır. Araştırma Bölümü, coğrafi ve işlevsel hedeflere göre bölünmüş alt birimleri olacak şekilde yapılandırılmıştır. AMAN, İsrail elçiliklerinde görev yapacak askeri ataşelerin atanmasından da sorumludur. Özel bir görevi de, devlet güvenliği açısından gizli olan konuların sızmasını önlemek için basın sansürü ve ilgili konuların bilgi güvenliğinin sağlanmasıdır. Son olarak AMAN, istihbarat yapılanmasına yardımcı olmak amacıyla diğer devletlerin istihbarat birimleriyle de iletişim sağlamaktadır.

SHIN BET veya diğer adıyla Shabak, İsrail istihbarat yapılanması içerisinde karşı istihbarat ve iç güvenlik operasyonlarından sorumludur. (Yesevi, 2015:83) Birim, ulusal ve bölgesel istihbarat operasyonları üzerine yoğunlaşırken, dünya çapında bir ağa da sahiptir. Birim, doğrudan Başbakan'a bağlıdır. SHIN BET, üç bölümden oluşmaktadır. (Kahana ve Suwaed, 2009:128) Arap İşleri Bölümü, Arap kökenli terörist ağları hakkında bilgi toplamakta ve Arap kökenli teröristlere karşı operasyonlar gerçekleştirmektedir. Arap Olmayanlar Bölümü, Rusya ve Doğu Avrupa'ya özel önem vermekte ve diğer milletlerle ilgilenmektedir. Her iki bölüm hem İsrail hem de yurtdışında faaliyet yürütmektedir. Üçüncü Bölüm ise Koruma Güvenliği Bölümü, İsrail diplomatik misyonlarının yanı sıra İsrail içerisindeki askeri tesislerin, hükümet binalarının, sanayi ve bilimsel tesislerin güvenliğinden sorumludur. SHIN BET, siyasi casusluk da yapmaktadır. Birim, radikal siyasi grupları izlemektedir. Ülkedeki yabancıların gözlemlenmesi ve değerlendirilmesi de, SHIN BET'in görevleri arasındadır. Birimin, hükümet karşıtı faaliyetler içerisinde olduklarından şüphelendiği kişileri tutuklama ve gözaltına alma yetkisi de bulunmaktadır. (Kahana ve Suwaed, 2009:128-34) Bu istihbarat kurumları dışında Varash ve Aliyah Bet (Yer Altı Gizli İşleri Servisi) gibi istihbarat ile ilişkili servisler de bulunmaktadır. (Acar, 2019:113) Varash, farklı istihbarat servisleri arasındaki koordinasyonu sağlarken, Aliyah Beth ise kurduğu seyahat şirketleri aracılığıyla diaspora Yahudilerinin İsrail'e geri dönüşlerini sağlamaktadır.

Sonuç olarak İsrail'in, özellikle İNİS açısından dünyanın en geniş imkânlarına sahip olduğu söylenebilir. Bu durumun ortaya çıkmasında Yahudi lobisinin katkısı da aşikardır. Terörle mücadelede İNİS'i olabildiğince etkin kullanan İsrail istihbarat yapısı, TEKİS alanında ileride bulunmaktadır.

4.4. Türkiye

Türklerde istihbarat devletin varlığı ve birliği için önemlidir. Selçuklu Devleti'nin başveziri olan Nizamülmülk eseri Siyasetname'de istihbaratın devlet için önemini şu şekilde ifade etmiştir:

"Hiçbir şeyin hiçbir surette gizli saklı kalmaması ve vuku bulan yahut ayyuka çıkan bir meseleye anında müdahale için kulaklarına çalınan her şeyi padişaha ulaştıracak, tacir; seyyah, sûfi, yoksul, sakatatçı kılığında, dört bir yana casuslar salınmalıdır." (Nizamülmülk, Çev. A. T. Ayar, 2013:101)

Osmanlı Devleti de istihbarata önem vermiş ve kuruluşundan itibaren çeşitli istihbarat yapıları kurmuş ve bazı gruplardan insanları da istihbarat için kullanmıştır. Martoloslar (Anhegger, 1942:283), Voynuklar, (İlter, 2002:235) Ulak Teşkilâtı ve Menzilhâneler, İkâmet Elçilikleri, Yıldız İstihbarat Teşkilâtı, Teşkilât-ı Mahsûsa, gönüllü casuslar, esirler, tüccarlar, gezginler, tercümanlar, maaşlı casuslar bu teşkilat ve gruplardır. II. Abdülhamid'in kurduğu Yıldız İstihbarat Teşkilatı ise öncekilerinden farklıdır. Sadece kendisine bağlı ve özellikle devlet mekanizmasının içinde olup da devlete karşı olanlarla mücadele etmek için kurulmuştur. II. Abdülhamit, Osmanlı Devleti'ni içeriden zayıflatmak isteyenlere karşı oluşturduğu

istihbarat ağı ile Osmanlı Devleti'nin iç karışıklıklara sürüklenmemesi için çabalamıştır. II. Abdülhamit, kendisine doğrudan bağlı olan bir istihbarat yapısı kurma nedenini şu şekilde açıklamıştır:

"Yabancı devletler kendi âmâline (emellerine) hizmet edecek kimseleri ve zirve sadrazam mertebesine kadar çıkarabilmişlerse, devlet emniyet içinde olamazdı. Doğrudan doğruya şahsıma merbüt (bağlı) bir İstihbarat Teşkilâtı kurmaya, bu düşünce ile karar verdim. İşte düşmanlarımın jurnalcilik dedikleri teşkilât budur." (İlter, 2002:250)

Yukarıda sayılan kişilerin içerisinde yer aldığı istihbarat yapılanması, önceki sayfalarda İNİS'in açıklandığı istihbarat piramidinde de ifade edilen kişilerin Osmanlı Devleti'nin iç ve dış güvenlik açısından yararlandığı önemli kaynaklar olmuştur. En son kurulan istihbarat teşkilatı ise, Teşkilât-ı Mahsûsa'dır. 1913-1918 yıllarında faaliyet gösteren teşkilat, Osmanlı coğrafyasında faaliyetler göstermiş ve de büyük başarılar elde etmiştir. Teşkilat, Enver Paşa tarafından "Teşkilât-ı Mahsûsa" veya "Umûr-u Şarkıyye Dairesi" olarak kurulmuştur.¹⁰

Türkiye Cumhuriyeti ise kuruluşundan itibaren güvenlik sorunları, iç isyanlar, komşu ülkelerin sınırlara ve boğazlara karşı müdahale arzularıyla karşı karşıya kalmıştır. İç isyanlar zamanla bastırılmış fakat süreç içerisinde ülke bütünlüğünü ve rejimin yapısını tehdit eden farklı terör örgütleri ortaya çıkmıştır. Terörizm faaliyetleri siyasi, dini ve etnik motiflerden oluşmaktadır. Her biri için farklı yöntemlerle mücadele stratejileri zaman içinde benimsemeye başlanmış ancak Türkiye Cumhuriyeti terörizm nedeniyle ciddi maddi ve manevi kayıplar yaşamıştır. ABD, İngiltere ve İsrail ile çeşitli alanlarda iş birliği yapan Türkiye'de istihbarat yapısı Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren bu ülkelerin de etkisiyle şekillenmeye başlamıştır. Dolayısıyla Türkiye'deki istihbarat yapılanmasında bu ülkelerin etkilerini de görmek mümkündür. Osmanlıdan günümüze ülkemizdeki istihbarat yapılanmasında odak noktası devletin güvenliğinin sağlanması olduğundan polis, asker ve jandarma gibi kolluk birimlerinin ayrı ayrı istihbarat yapılanmalarının olduğu görülmektedir. (Acar, 2019:114)

Türkiye'nin iç ve dış güvenliğinin sağlanmasında ve terörizmle mücadelede önemli roller üstlenen istihbarat yapılanmaları ve kullandıkları istihbarat yöntemleri aşağıda ifade edilmektedir.

4.4.1. Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT)

MİT, Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenlik ve strateji alanlarında temel istihbarat kurumudur. MİT'in örgütsel yapısı, 01.11.1984 tarihinde yürürlüğe giren 2937 sayılı "Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilâtı Kanunu" ile güncellenmiştir. Kanunun isminde de anlaşıldığı gibi Kanunda sadece Teşkilatın yapısı değil devlet istihbarat yapısı da düzenlenmiştir. Kanuna göre Bakanlıklar, kendi alanlarında gerekli istihbaratı sağlamak; MİT tarafından istenecek bilgi ve istihbaratı temin etmek ve ülkenin güvenliğiyle ilgili bilgileri de MİT ile paylaşma yükümlülüğü altındadır. MİT, Cumhurbaşkanlığı'na bağlı bir kurum olarak faaliyet yürütmektedir. Yabancı devletlerin, istihbarat birimlerinin, kurumların ve kişilerin ülkemiz aleyhinde casusluk faaliyetlerinin tespiti ve önlenmesi görevi MİT içerisinde *İstihbarata Karşı Koyma Başkanlığı* tarafından yerine getirilirken, Türkiye Cumhuriyeti'nin stratejik çıkarlarının korunması ve geliştirilmesinden sorumlu olan MİT birimi ise *Dış Operasyonlar Başkanlığı*'dır. (Çetin ve İnan, 2021:106) Ayrıca terör örgütleri ve onların faaliyetleriyle mücadele başta olmak üzere devletimizin gücünü yıpratmaya dönük tehditlere karşı istihbarat faaliyetlerinden *Güvenlik İstihbaratı Başkanlığı* sorumludur.

Türkiye'nin yakın siyasi tarihinde yaşanan ve devletin güvenliğini hedef alan FETÖ (Fethullaç Terör Örgütü) yapılanmasının faaliyetlerinin yarattığı güvenlik sorunları nedeniyle MİT kanununda yapılan düzenleme ile MİT'in yapılanmasında bazı değişiklikler yapılmıştır. 17.04.2014 tarihli 6532 sayılı "*Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilâtı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*"¹¹ MİT'in en güncel yasal dayanağıdır. 6532 sayılı Kanunun 1. Maddesiyle 2937 sayılı Kanun'da Teşkilatın görevlerinin yer aldığı 4. Maddeye eklemeler yapılmıştır. Buna göre:

¹⁰ Teşkilat-ı Mahsusa hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız Ahmet Tetik'in üç cilt olarak bastırıldığı eserleri: Tetik, A. (2019), *Teşkilat-ı Mahsusa (Umûr-i Şarkıyye Dairesi) Tarihi Cilt I: 1974-1916*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

¹¹ Kanunun ilgili maddesi için bakınız: "Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140426-1.htm> Erişim Tarihi: 14.07.2017.

“h) Dış güvenlik, terörle mücadele ve millî güvenliğe ilişkin konularda Bakanlar Kurulunca verilen görevleri yerine getirmek.

i) Dış istihbarat, millî savunma, terörle mücadele ve uluslararası suçlar ile siber güvenlik konularında her türlü teknik istihbarat ve insan istihbaratı usul, araç ve sistemlerini kullanmak suretiyle bilgi, belge, haber ve veri toplamak, kaydetmek, analiz etmek ve üretilen istihbaratı gerekli kuruluşlara ulaştırmak.

j) İstihbarat kapasitesini, niteliğini ve etkinliğini artırmak amacıyla çağdaş istihbarat usul ve yöntemlerini araştırmak, teknolojik gelişmeleri takip etmek ve uygun görülenleri temin etmek.” Maddelerine ek olarak “Millî İstihbarat Teşkilatına bu görevler dışında görev verilemez.” ifadesi de eklenmiştir.

Görüldüğü üzere eklenen H fıkrasındaki “dış güvenlik ve terörle mücadele” görevi, Türkiye’nin güvenliğinde ve terörle mücadelesinde MİT’e operasyonel, taktik ve stratejik açıdan yardımcı olabilecek bir istihbarat için kapı aralamıştır. Bununla birlikte Türkiye’nin terörizmle mücadelesinin uzun yıllardan beri devam ettiği düşünüldüğünde önceki kanunlarda terörle mücadelenin yer almaması da önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

“İ” fıkrasında yer alan “uluslararası suçlar ve siber güvenlik” alanlarında istihbarat yöntemi olarak TEKİS ve İNİS’in eklenmiş olması, geç kalınmış bir yasal düzenleme olmakla birlikte gerekli bir düzenlemedir. Uluslararası suçlar son dönemde bütün devletlerin güvenliğini etkilemektedir; devletlerin veya devlet dışı aktörlerin diğer devletleri veya onların resmi – özel kurumlarını hedef alan siber saldırı tehditlerine veya saldırılarına karşı önlem almak zaruri bir ihtiyaç olmuştur. Dolayısıyla devletlerin istihbarat yapılanmalarının bu tehditlerle mücadelede aktif rol alması kaçınılmazdır.

MİT’in yapılan son düzenlemelerle oluşan güç ve imkânlarına ek olarak TEKİS kapsamında da bazı gelişmeler olmuştur. En dikkat çekici olan ise 1971 yılında kurulan Elektronik ve Teknik İstihbarat Başkanlığı’nın alt yapısına, Genelkurmay Elektronik Sistemler (GES) Komutanlığı’nın imkanlarının devredilmesidir. 1968- 2012 yılları arasında Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde bulunan tesis, 2012 yılında MİT’e devredilmiştir. (Akgüngör, 2017)

MİT’in, zaman içerisinde geçirdiği bu değişikliklerle kapasitesinde önemli gelişmeler olmuştur. GES’in kendisine devredilmesiyle elde ettiği TEKİS kapasitesi yadsınamaz bir seviyeye gelmiştir. Bu sayede, ABD’deki Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA – National Security Agency) gibi çalışarak bulunduğumuz coğrafyadaki bütün elektronik hareketi dinleyebilmekte ve takip edebilmektedir. MİT, SİNİS alanında da gelişmiş bir yapıya sahiptir. Sinyal İstihbaratı Başkanlığı ile her türlü sinyali yakalayarak istihbarat değeri olan bilgileri değerlendirmektedir. Bu Başkanlık, savaş sırasında ve dışında kalan sinyalleri işlemek, erken ihbar ve uyarıları da kullanmak suretiyle sinyal istihbaratı toplamak ve değerlendirmekten sorumludur. (Çetin ve İnan, 2021:106) Bir başka birimi ise, Elektronik Teknik İstihbarat Başkanlığı’dır. Birim, elektronik imkânları aracılığıyla terörle mücadele de devletin güvenlik güçlerine teknik destek sağlamaktadır. Bunun yanında GÖRİS yöntemiyle terörle mücadelede önemli olabilecek görüntüleri sağlamaktadır. Kanun değişikliğiyle geliştirilen İNİS ise, MİT’in zaten uzun yıllardır kullandığı bir istihbarat toplama yöntemidir. Yasayla birlikte, İNİS operasyonlarına katılan görevlilerin yasal bir dayanağı da oluşmuştur. İNİS geçmiş dönemlerle kıyaslandığında daha önemli bir hale gelmiştir. Örneğin MİT, çeşitli terör örgütlerinin içine sızmaktadır. Yapılan yasal değişikliklerle artık MİT görevlileri sahada daha etkin şekilde çalışmaktadır. MİT, Amerikan istihbarat sistemi gibi kalabalık bir yapıya sahip olmamakla birlikte çatı bir kurum da değildir. Amerikan istihbarat sistemi önceki sayfalarda da anlatıldığı üzere büyük oranda AKİS faaliyeti de yapmaktadır. MİT’in de AKİS alanında çalışması olduğu Elektronik Teknik İstihbarat Dairesi Başkanlığı’nın açıklamasından anlaşılmaktadır.

4.4.2. Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) İstihbarat Dairesi Başkanlığı

İçişleri Bakanlığı’na bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan İstihbarat Dairesi Başkanlığı, yasal dayanağına Polis Vazife ve Salahiyeti Kanunu’na 1985 yılında eklenen Ek-7 maddesiyle kavuşmuştur. Dairenin görevi “Polis, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve

genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayişini sağlamak üzere, ülke seviyesinde ve sanal ortamda istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar, değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kuruluşlarıyla iş birliği yapar.” Yapısı da 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu’na uygun olarak 1989 yılında çıkarılan yönetmelikle oluşturulmuştur.

Polis teşkilatının hem kriminal istihbarat yani adi suçların işlenmesine bağlı olarak adli polisin ihtiyaç duyduğu bilgileri toplama ve değerlendirme faaliyetlerini yürütmeye çalışması hem de devletin siyasi, sosyal ve ekonomik güvenliğini esas alan stratejik istihbarat alanında faaliyetler yürütmesi gerek iş yükünü arttırmakta gerekse MİT’in görev alanına giren konularla uğraştığı için zaman zaman farklı istihbarat birimlerinin birbirleriyle çakışması da söz konusu olabilmektedir. (Acar, 2019:114)

4.4.3. Jandarma Genel Komutanlığı İstihbarat Başkanlığı

İçişleri Bakanlığı’na bağlı olan Jandarma Genel Komutanlığı’nın istihbarat faaliyetlerine ilişkin düzenlemeler, 2005 yılında Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu’nda yapılan değişiklikle gelmiştir. Ek Madde 5’te “... casusluk suçları hariç, 250 nci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yazılı suçların işlenmesinin önlenmesi amacıyla, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Jandarma Genel Komutanı veya istihbarat başkanının yazılı emriyle, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimi tespit edebilir, dinleyebilir, sinyal bilgilerini değerlendirebilir, kayda alabilir.”¹² düzenlemesi bulunmaktadır. Bu maddeye göre, casusluk suçları dışındaki ve ilgili maddede belirtilen suçları takipte, genel olarak SİNİS ve TEKİS yöntemi kullanılabilir.

Jandarma, faaliyet alanı olarak çoğunlukla kırsal alanda görev yapmaktadır. EGM’nin görev sahası dışında kalan yerler Jandarma personelinin sorumluluğundadır. Dolayısıyla Jandarma, kırsalda terörle mücadelede en yetkin kolluk birimlerinden biridir. İstihbarat açısından ise Jandarma, klasik olarak İNİS’i gerek kendi personeliyle gerekse yakalanan ve sorgulanan örgüt üyeleri vasıtasıyla sağlamaktadır. Ayrıca Jandarma, GÖRİS için de Elazığ’da bulunan İHA birliklerini kullanmakta olup, kırsaldaki terörle mücadele faaliyetlerini desteklemektedir. (Kokpit Aero, 2017) Adı geçen istihbarat toplama yöntemleriyle bilgiler toplamakta ve ilgili birimlerde değerlendirebilmektedir.

5. Sonuç

İstihbarat, devletin varlığını sürdürmesi açısından elzemdir. Devletler farklı yönetim şekillerine sahip olsa da iç ve dış siyasette güvenliklerini sağlamak ve sürdürmek için istihbarat faaliyetlerini özellikle Soğuk Savaş döneminden itibaren daha etkin şekilde kullanmaktadır. Devletlerin kullandıkları belli başlı istihbarat yöntemleri ise insan istihbaratı, açık kaynak istihbaratı ve teknik istihbarattır. Teknik istihbarat ise sinyal istihbaratı, görüntü istihbaratı, radar istihbaratı, uydu istihbaratı, akustik ve tıbbi istihbarat şeklinde farklı yöntemleri içerisinde barındırmaktadır. İnsan istihbaratı gizli yürütülen bir yöntemdir ve bu yöntemde istihbarat personeli hedefle bağlantı kurar; sezileri ve gözlemleri yoluyla bilgi toplar. İNİS elemanlarının devletin bir kurumuyla da *de jure* bir bağının olması gerekli değildir. Açık kaynak istihbaratı, kamuoyunun erişimine açık olan kaynaklardaki bilgilerin toplanmasıyla yapılan bir istihbari bilgi üretme sürecidir. Günümüzdeki istihbarat kaynaklarının yüzde doksanı açık kaynak istihbarat yöntemi ile elde edilmektedir. Açık kaynak istihbaratı, devletlerin kolayca başvurabileceği bir istihbarat yöntemi olmakla birlikte kaynakları toplama, süzme ve tasnif etme süreçleri bakımından nitelikli personel ve teknik altyapıyla desteklenmesi gerekmektedir. İstihbarat yöntemleri içerisinde insan ve açık kaynak istihbaratına kıyasla teknik istihbarat daha az kullanılsa da devlet güvenliğinde ve terörle mücadelede önemli katkıları olduğu da bir gerçektir. Teknik istihbarat yoluyla elde edilen bilgilerin analizinde İNİS ve AKİS yoluyla elde edilen bilgilere de ihtiyaç vardır.

Devletlerin istihbarat kurumları tarafından çeşitli düzeylerde kullanılan bu yöntemlerin terörizmle mücadele açısından da önemi vardır. Zira terörizm, devletleri hedef aldığından mücadele edilmesi gereken bir olgudur. Bir terör örgütünün kurulması, yapılanması, örgütlenmesi ve eyleme geçmesinin hepsi bir sürecin parçalarıdır. Bu bağlamda terörizmle mücadelede devletin, örgütün varlık sebebine inmesi,

¹²Kanunun ilgili maddesi için bakınız: 5453 sayılı 3.7.2005 tarihli “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” Erişim Tarihi: 17.07.2017.

amaçlarını ve ideolojisini analiz etmesi, kuruluş safhalarının iyi incelenerek geçirdiği süreçlerin ve eylemlerinin de değerlendirilmesi gereklidir. Bu bağlamda terörizmle mücadelede istihbarat, sadece güvenlik güçlerinin örgütü ve üyelerini etkisiz hale getirmek için kullandığı bir araç olmadığı görülmekte ve istihbaratın yukarıdaki tüm safhalar hakkında analiz yapmak ve strateji geliştirmek için de gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla istihbarat kurumlarının kullandığı İNİS, AKİS ve TEKİS içerisinde yer alan SİNİS, GÖRİS, RADİS, UYİS gibi yöntemler devletin güvenlik politikalarının ve stratejilerinin oluşturulmasında önemli araçlar olmanın dışında sahada da güvenlik güçlerine üstünlük sağlamaktadır. Öte yandan bu yöntemlerin kullanımında ve analizindeki yetersizlik veya eksiklikler de devletler açısından güvenlik açıkları yaratabilmektedir. Çalışmada karşılaştırmalı bir yöntemle İngiltere, ABD, İsrail ve Türkiye'nin istihbarat yapıları ve kullandıkları yöntemlerin incelenmesi sonucunda bu yöntemlerin kullanımında bazı olumlu ve olumsuz yönler ortaya çıkarılmıştır. Örneğin İngiltere, uluslararası alanda terörle mücadelede TEKİS verilerini işleme bakımından personel yetersizliği dolayısıyla sorunlar yaşamaktadır. Ayrıca İngiliz kanunlarından kaynaklanan hukuksal denetleme kurullarının varlığı da istihbarat toplama sürecini yavaşlatmaktadır. ABD'nin istihbarat yapısının da gerek personel sayısı gerekse TEKİS alanında altyapı olarak üstünlüklerinin olmasına rağmen İNİS bakımından eksikliklerinden dolayı terörle mücadele istediği başarıyı yakalayamadığı söylenebilir. Ayrıca ABD'nin 11 Eylül sonrası çıkardığı yasalarla istihbarat personellerinin görev yükleri artmış ve bu durum istihbarat sürecinin yavaşlamasına neden olmuştur. TEKİS kapsamında ise İsrail, dünyanın önde gelen devletlerinden biridir. İsrail, SİNİS ve GÖRİS gibi teknolojik yöntemleri kendisini hedef alan terör örgütlerine karşı etkin şekilde kullanmaktadır. İsrail'in terörle mücadele bağlamında İNİS faaliyetlerinin etkinliğinin yanı sıra terörle mücadelede rol alan istihbarat kurumlarının görev sahalarında keskin çizgilerle birbirinden ayrılmış olması da İsrail'in mücadeledeki başarısını arttırmaktadır. Son olarak Türkiye'de yakın dönemde devletin varlığını ve bütünlüğünü hedef alan FETÖ, PKK, PYD/YPG, IŞİD gibi iç ve dış güvenlik sorunlarının etkisiyle istihbarat yapılanmasında da hem yasal hemde kurumsal düzenlemelere gidilmiştir. MİT'in İNİS'in yanı sıra TEKİS yöntemlerini de aktif şekilde kullanması sahada terörizmle mücadelede ciddi başarılar elde edilmesini sağlamıştır. Ayrıca Jandarma İstihbarat Başkanlığı'nın da teknolojik imkanlardan yararlanarak SİNİS ve GÖRİS'e dayalı yöntemlerle kırsalda terörizmle mücadele eden kolluk güçlerine destek sağladığı görülmektedir. Öte yandan İsrail'in istihbarat yapılanmasında görev ve yetki ayrımının yasal olarak net bir şekilde belirlenmiş olmasına rağmen, Türkiye'de yasal sınırlarla çizilmiş etkin bir görevlendirme olmadığı anlaşılmaktadır. Zira istihbarata bakan birçok kurum ve kurulun olması ve bunlar arasında yetki karmaşası, istihbaratta aksamalara yol açmaktadır. Dolayısıyla ülkemizde güvenlik ve terörle mücadele istihbaratının gelişiminin halen devam ettiği ve eksiklikleri giderecek adımlar atıldıkça da istihbarat alanında başarının arttığı görülmektedir.

Finansman/ Grant Support

Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

The author(s) declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Yazarların Katkıları/Authors Contributions

Çalışmanın Tasarlanması: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50)

Conceiving the Study: Author-1 (%50), Author-2 (%50)

Veri Toplanması: Yazar-1 (%70), Yazar-2 (%30)

Data Collection: Author-1 (%70), Author-2 (%30)

Veri Analizi: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50)

Data Analysis: Author-1 (%50), Author-2 (%50)

Makalenin Yazımı: Yazar-1 (%70), Yazar-2 (%30)

Writing Up: Author-1 (%70), Author-2 (%30)

Makale Gönderimi ve Revizyonu: Yazar-1 (%30), Yazar-2 (%70)

Submission and Revision: Author-1 (%30), Author-2 (%70)

Açık Erişim Lisansı/ Open Access License

Kaynaklar

- Acar, Ü. (2019), Yönlendirici Güç: İstihbarat Servisleri, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(2), s.103-134.
- Akgüngör, İ. "MIT'e İHA'yı TÜBİTAK Yapacak", <http://www.kokpit.aero/mit-iha-tubitak> (Erişim Tarihi: 15.07.2017).
- Anhegger, R. (1942), Martoloslar Hakkında, *Journal of Turkology*, 7(0), s.281-320.
- Army, U. S. (2006), *Police Intelligence Operations, Field Manual FM 3-19.5*, Headquarters, Department of Army: Washington.
- Bar-Joseph, U. (2009), Military Intelligence as The National Intelligence Estimator, *Armed Forces & Society*, 20(10), s.1-21.
- Berkowitz, B. (2001), Better Ways to Fix U.S. Intelligence, *Orbis*, Fall, s.609-619.
- Best, Richard A, ve Cumming, A. (2007), *Open Source Intelligence (OSINT): Issues for Congress Specialist in National Defense Foreign Affairs, Report for the Congress*, <http://fas.org/sgp/crs/intel/RL34270.pdf>. (Erişim Tarihi: 11.07.2023).
- Bolin, R. (1998), *Technical Intelligence FM 34-54*, Headquarters, Department of Army: Washington.
- Clarke, Richard A., Michael J. Morell, Geoffrey R. Stone, Cass R. Sunstein, ve Swire, P. (2014), *The NSA Report: Liberty and Security in a Changing World. Report and Recommendations of the President's Review Group on Intelligence and Communications Technologies*, Berkeley Technology Law Journal UNC Legal Studies Research Paper, Research Paper 2666752, https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2013-12-12_rg_final_report.pdf. (Erişim Tarihi: 11.07.2023).
- Çetin, S. ve İnan, İ.E. (2021), *Terörle Mücadelede İstihbarat Sorunsalı*, 20. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu "Terör", İnönü Üniversitesi İ.İ.B.F. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Malatya.
- Davies, B. (2005), *The Spycraft Manual: The Insider's Guide to Espionage Techniques*, St. Paul: Zenith Press.
- E.Odom, W. (2004), *Fixing Intelligence For a More Secure America*, 2. Baskı, Yale University Press.
- Ege, K. (1982), *The CIA View of Israeli Intelligence Services*, MERIP Reports, 105, s.26-27.
- Erol, K.M. (2022), Açık Kaynak İstihbaratı ve Askeri İstihbarat, *İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi*, 1(1), s.23-59.
- Field, A. (2009), Tracking Terrorist Networks: Problems of Intelligence Sharing within The UK Intelligence Community, *Review of International Studies*, 35, s.997-1009.
- Fink, E., Jose P, ve Laurie S. (2015), *Technology and The Fight Against Terrorism*, CNN Business, <https://money.cnn.com/2015/11/24/technology/targeting-terror-intelligence-isis/index.html>. (Erişim Tarihi: 11.07.2023).
- Geraghty,T. (2009), *Black Ops The Rise Of Special Forces In The C.I.A., The S.A.S., And Mossad*, New York : Pegasus Books.
- Goodman, Melvin A. (2003), 9 / 11 : The Failure of Strategic Intelligence, *Intelligence and National Security*, 18(4), s.59-71.
- Hastedt, Glenn P. (2011), *Spies, Wiretaps, and Secret Operations: An Encyclopedia of American Espionage*, California: ABC-Clio.
- Herman, M. (1997), *Intelligence Power in Peace and War*, Cambridge: The Press Syndicate of The University

Of Cambridge.

- İlter, E. *Türkler 'de İstihbarat*, Milli İstihbarat Teşkilatı, http://www.mit.gov.tr/birinci_bolum_A.html. (Erişim Tarihi: 11.07.2023).
- İlter, E. (2002), Osmanlılarda İstihbarat XIV.-XX. YÜZYILLAR, *Avrasya Dosyası*, 8(2), s.233-253.
- Intelligence Service Act (İstihbarat Hizmeti Kanunu), 1994, http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/13/pdfs/ukpga_19940013_en.pdf (Erişim Tarihi: 28.06.2017).
- Jamwal, N. S. (2003), Counter Terrorism Strategy, *Strategic Analysis*, 27(1), s.56–78.
- Johnson, Loch K. (2003), Preface to a Theory of Strategic Intelligence, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 16 (4), s.638–663.
- Jones, S. G. (2008), *Counterinsurgency In Afghanistan*, Rand Counterinsurgency Study, <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG595.html>, (Erişim Tarihi: 11.07.2023).
- Kahana, E., ve Muhammad S. (2009), *Historical Dictionary of Middle Eastern Intelligence*, Scarecrow Press.
- Karabulut, A. (2015), Dünya Tarihinde İstihbaratın Önemi, (Ed.: S.Yılmaz), *İstihbarat Bilimi*, s.239-249, Ankara: Kripto Yayınları.
- Karabulut, B. (2021), Uluslararası İlişkiler Kuramlarının Güvenlik Yaklaşımları: Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 5(1), s.51-87.
- Karataş, K. (2017), *Dünyanın Yörüngesini Değiştiren Güçler: İstihbarat Örgütleri*, İstanbul: EN Kitap.
- Kavsıracı, O., ve Demirbaş, M. (2020), İstihbarat Faaliyetlerinin Devlet Güvenliği Açısından İncelenmesi, *Anadolu Strateji Dergisi*, 2(1), s.49-64.
- Kavsıracı, O. (2020), İstihbarat Süreci ve İnsan Kaynaklı İstihbaratın Analizi, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(27), s.700-719.
- Kokpit Aero, Jandarma'nın Bayraktar İHA'sı Elazığ'da, <http://www.kokpit.aero/jandarmaya-silahli-ih>, (Erişim Tarihi: 06.08.2017).
- Kuperwasser, Y. (2007), Lessons from Israel's Intelligence Reforms, No. 14, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/10_intelligence_kuperwasser.pdf. (Erişim Tarihi: 11.07.2023).
- Leigh, I., ve Lustgarten, L. (1989), The Security Service Act 1989, *The Modern Law Review*, 52(6), s.801–836.
- Lodge, F. (2016), The Post-9/11 U.S. Intelligence Community, The Cipher Brief, <https://www.thecipherbrief.com/article/north-america/post-911-us-intelligence-community-1089> (Erişim Tarihi: 07.06.2017).
- Margolis, G. (2013), The Lack of HUMINT: A Recurring Intelligence Problem, *Global Security Studies*, 4(2), s.43–60.
- Marrin, S. (2005), A Review of: 'Using Intelligence to Protect Homeland Security, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 18(3), s.549–559.
- McGee, S., C. Bott, V. Gupta, K. Jones, ve A. Karr. (2009), Report: Public Role And Engagement In Counterterrorism Efforts: Implications Of Israeli Practices For The U.S. Arlington, <https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA533153> (Erişim Tarihi: 11.07.2023).
- Monje, S., C. (2008), *The Central Intelligence Agency A Documentary History*, Connecticut: Greenwood Publishing Group, Inc.

Nizamülmülk. (2013), *Siyasetname*. (Çev.: A.T. Ayar), İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Office, Cabinet. (2006), National Intelligence Machinery, <https://www.gov.uk/government/publications/national-intelligence-machinery>, (Erişim Tarihi: 11.07.2023).

Ökten, T. (2023), 21'nci Yüzyılda Açık Kaynak İstihbaratı, *İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(1), s.17-38.

Özdağ, Ü. (2013), *İstihbarat Teorisi*. 7. Baskı, Ankara: Kripto Yayınları.

Özer, Y. (2015), Terörizmle Mücadelede İstihbaratın Rolü: Kültürel İstihbarat Konsepti, *İGÜSBD*, 2(1), s.51-80.

Russell, R. (2007), *Sharpening Strategic Intelligence: Why the CIA Gets It Wrong and What Needs to Be Done to Get It Right*, Cambridge: Cambridge University Press.

Schauerer, F., ve Storger, J. (2013), The Evolution of Open Source Intelligence (OSINT), *Computers in Human Behavior*, 19 (1), s.53–56.

Senate, Committee on Governmental Affairs United States. (2004), National Intelligence Reform Act Of 2004, Washington., <https://www.congress.gov/108/crpt/srpt359/CRPT-108srpt359.pdf>. (Erişim Tarihi: 11.07.2023).

Seng, Aaron Chia Eng. (2007), MASINT: The Intelligence of the Future, *DSTA Horizons*, s.117–126.

Sevinç, S. (2023), Sinyal İstihbaratı Bağlamında Bir Değerlendirme: Rubicon Operasyonu ve Türkiye, *İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(1), s.68-81.

Thomas, G. (2009), *Inside British Intelligence 100 Years of MI5 and MI6*, London: JR Books Ltd.

Tzu, S. (1994), *The Art of War*, (Çev.: R. D. Sawyer, ve M. L. Sawyer), Colorado: Westview Press Books.

U.S. Congress. (2001), Uniting And Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA Patriot Act) Act Of 2001, U.S. Congress. <https://www.congress.gov/107/plaws/publ56/PLAW-107publ56.pdf>. (Erişim Tarihi: 11.07.2023).

U.S. Department of Justice. (2007), Minimum Criminal Intelligence Training Standards for Law Enforcement and Other Criminal Justice Agencies in the United States, Findings and Recommendations, <http://it.ojp.gov/docdownloader.aspx?ddid=1152>. (Erişim Tarihi: 11.07.2023).

US DoD. (2015), *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*, US Department of Defense Joint Publication.

West, N. (2006), *Historical Dictionary of International Intelligence*, Maryland:Rowman & Littlefield.

Windrem, R. (2004), CIA is Looking for a Few Good Doctors, <https://www.nbcnews.com/id/wbna6765861>, (Erişim Tarihi: 09.08.2023).

Yesevi, Ç., G. (2015), İsrail'in Güvenliğinde İstihbarat Servislerinin Yeri, (Ed.: S.Yılmaz), *İstihbarat Dünyası*, s.71-93, Ankara: Kripto Yayınları.

Yılmaz, S. (2007), *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, İstanbul: Milenyum Yayınları.

Yılmaz, S. (2009), *Ulusal Savunma Stratejisi*, İstanbul: Kumsaati Yayınları.

Yılmaz, S. (2014), *Amerika Birleşik Devletleri İstihbaratı 1947-2014*, Ankara: Kripto Yayınları.